

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

PROFESSIONAL TA'LIMDA CHET TILINI O'QITISH METODIKALARI

Beknazarova Iqlima Jo'ra Qizi

Toshkent Viloyati Oqqo'rg'on Tuman 2-Son

Kasb-Hunar Maktabining Ingliz Tili O'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada professional ta'lim muassasalarida chet tilini o'qitishda duch keladigan muammolar yoritilgan. Talabalar bilan olib borilgan tadqiqot natijalari taqdim etilgan bo'lib, ular til o'rganishdagi qiyinchiliklarni aniqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: chet tili; ta'lim muammolari, bilim, o'qitish; texnikasi, lingvistik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, ijtimoiy-madaniy kompetensiya, kommunikativ vaziyat.

АННОТАЦИЯ

В статье описаны проблемы, возникающие при обучении иностранному языку в профессиональных учебных заведениях. Представлены результаты исследований, проведенных со студентами, которые помогают выявить трудности в изучении языка.

Ключевые слова: иностранный язык; воспитательные проблемы, познание, учение; методика, языковая компетентность, социолингвистическая компетентность, социокультурная компетентность, коммуникативная ситуация.

KIRISH

So'nggi paytlarda jamiyatimizda chet tilining maqomi sezilarli darajada o'zgardi. Chet tillarini bilish zaruratga aylandi. Xalqaro aloqalarni faol rivojlantirish sharoitida bitiruvchining mehnat bozorida qiymati ko'p jihatdan uning til bilish darajasi bilan belgilanadi. Bugungi kunga kelib, dunyo miqyosida chet tillari sohasidagi ta'lim siyosati kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan.

Ilmiy adabiyotlarda chet tilini o'qitishning quyidagi tarkibiy qismlari aniqlanadi:

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

1. lingvistik kompetensiya - ogʻzaki va yozma shaklda barcha darajadagi til tizimini bilish, nutqda til birliklarining ishlash qoidalari, boshqa shaxsning fikrlarini adekvat izohlash va oʻz mulohazalarini ifodalash qobiliyati;

2. sotsiolingvistik kompetensiya - til yordamida fikrni shakllantirish va shakllantirish usullarini bilish, shuningdek, nutq vaziyatining shartlariga, soʻzlovchining kommunikativ maqsadlariga qarab tildan foydalanish qobiliyati;

3. ijtimoiy-madaniy kompetensiya - ona tilida soʻzlashuvchilarning ijtimoiy va nutqiy xulq-atvorining milliy-madaniy xususiyatlarini bilish, muloqot jarayonida tildan foydalanish, urf-odatlar, xulq-atvor qoidalari, odob-axloq qoidalari va boshqalarga rioya qilish;

4. strategik (kompensator) kompetensiya - muloqot jarayonida til bilishning yetishmasligini, shuningdek, nutq va chet tilida muloqot qilishning ijtimoiy tajribasini toʻldirish qobiliyati;

5. ijtimoiy kompetensiya - boshqa odamlar bilan muloqot qilish istagi va qobiliyatida, kommunikativ vaziyatda harakat qilish va maʼruzachining kommunikativ niyatiga va vaziyatga muvofiq nutq qurish qobiliyatida namoyon boʻladi.

Chet tilini oʻzlashtirish milliy madaniyatni oʻzlashtirish bilan uzviy bogʻliq boʻlib, u nafaqat madaniy bilimlarni oʻzlashtirishni, balki oʻrganilayotgan tilning ona tilida soʻzlashuvchilarning mentalitetini tushunish qobiliyati va istagini shakllantirishni ham oʻz ichiga oladi. bu mamlakat aholisining kommunikativ xulq- atvorining oʻziga xos xususiyatlari.

Chet tilini oʻqitish mazmunidagi ijtimoiy-madaniy komponent talaba shaxsini rivojlantirishda muhim rol oʻynaydi, chunki bu nafaqat oʻrganilayotgan til mamlakati madaniyati merosi bilan tanishish, balki talabalarning umumiy madaniyatini shakllantirishga hissa qoʻshadigan oʻz mamlakatining madaniy qadriyatlari bilan taqqoslash.

Ushbu komponent talabalarning umumiy, ijtimoiy, madaniy ufqlarini kengaytirish, ularning kognitiv va intellektual jarayonlarini ragʻbatlantirish uchun moʻljallangan. Tanqidiy fikrlash texnologiyasi, loyiha faoliyati, hamkorlikda oʻqitish va oʻyin texnologiyalari, rivojlantiruvchi taʼlim texnologiyasi chet tilidagi muloqotga qiziqishni rivojlantiradi, uning mavzu mazmunini kengaytiradi. Ijtimoiy-madaniy kompetentsiyani shakllantirishda qiyosiy tahlil qilish metodologiyasidan foydalanish, lingvistik va mintaqaviy mazmundagi matnlarni, shu jumladan gazeta matnlarini oʻqish, qoʻshiq materialidan foydalanish va milliy-mintaqaviy

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

komponentdan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy-madaniy kompetensiyani shakllantirishning samarali usullarini qiyosiy metod, “tanqidiy hodisalar” usuli, “madaniy kapsulalar” metodi va “audiomotor” metodi bilan ham bog’lash mumkin.

Ijtimoiy-madaniy kompetensiya mohiyatining nazariy va amaliy jihatlari, uni aniqlashga turlicha yondashuvlar mahalliy ta’limning tadqiqot va amaliyotida o’z javobini topadi. Ta’limning madaniyatshunoslik paradigmasi kontekstida olib borilgan tadqiqotimizda sotsial-madaniy kompetensiya har xil turdagi ijtimoiy madaniyat sohasidagi bilimlar mavjudligida namoyon bo’ladigan shaxsning integrativ xususiyati sifatida ko’rib chiqiladi (axloqiy va axloqiy, gender, milliy, huquqiy, konfessional), uni o’rganishga qiziqish, turli xil hayotiy vaziyatlarda odamlar bilan o’zaro munosabatda bo’lishga tayyorlik, shaxslararo muloqotni baholash usullari. Ta’rifga asoslanib, biz o’quvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalari tarkibiga axborot, motivatsion, operativ-faollik, kommunikativ, reflektiv kompetensiyalarni o’z ichiga oladi, deb hisoblaymiz.

Ingliz tili darslarida mintaqaviy komponentni amalga oshirish nafaqat har xil turdagi kompetensiyalarni shakllantirish vositasiga aylanadi, balki katta tarbiyaviy ahamiyatga ega.

Demak, chet tilini o’qitish metodikasi o’quv jarayoniga ijtimoiy-madaniy komponentni kiritmasdan turib, ingliz tilini o’qitish mazmunini ifodalamaydi, bu esa yuqoridagi usullar va o’qitish usullaridan muntazam va tizimli foydalanishni shakllantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, biz chet tilini (ingliz, nemis, fransuz va boshqalar) talabalar tomonidan alohida o’quv intizomi sifatida qabul qilinmasligi, balki hayotiy zarurat deb qaralishi kerak, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Chet tilini bilish inson hayotida yuqori o’rinni egallaydi, chunki u zamonaviy hayotning ajralmas qismi, aloqa vositasidir. Chet tili o’qitiladigan umumta’lim maktablari yoki professional ta’lim muassasalarida o’qituvchilarning maqsadi o’quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini va uning tarkibiy qismlarini rivojlantirishdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Chet tilini o’qitish jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlash yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, bu yo’lda ikkita asosiy to’siq bor. Ularni toifalarga bo’lish mumkin: psixologik va o’quv- amaliy. Psixologik muammo shaxsning biron bir erishib bo’lmaydigan maqsadga erishishga hissiy bog’lanishi

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

yoki unga adekvat harakatlariga to'sqinlik qiladigan to'siq sifatida qarashi. Bu muammoning sababi talabanning o'ziga ishonchi yo'qligi bo'lishi mumkin. Bu bola o'z bilimining ibtidoiyligini ko'rsatishdan qo'rqanida, noto'g'ri tushunishni yoki tushunmaslikni istamasa (kamroq odamlarda topilgan) sodir bo'ladi. Talabalar ko'pincha: "Bu men uchun emas, men buni qila olmayman" yoki "Ingliz tilini o'rganish qiyin" deb aytadilar. Bunday fikr noto'g'ri. Psixologik muammoning paydo bo'lishining keyingi sababi - bu til to'sig'i. Bu xato qilishdan qo'rqish va o'z nodonligini ko'rsatish bilan bog'liq.

Talabalar orasida iborani mukammal talaffuz qilish, birinchi marta gapni to'g'ri qurish kerak bo'lgan perfeksionistlar bor. Ammo shuni tushunish kerakki, til o'rganayotganda bu mumkin emas. O'rganishning dastlabki bosqichidagi bola xato qilishi mumkin va kerak. Bunga duch kelgan tajribali o'qituvchi o'zining boshqaruv "texnikasini" topa oladi.

Mening

o'qituvchilik tajribam shuni ko'rsatadiki, bayonot paytida talabanning gapini to'xtatib, xatolarni tuzatish kerak emas. Kuzatishlar natijasida paydo bo'lgan yana bir kichik, ammo muhim tafsilot - bu talabani tanishtirish paytida ma'qullovchi nigoh. U o'zini o'zi "yurish" mumkinligini his qilishi muhimroq va uning xatosi tasodifiy bo'lib chiqdi. Agar u bir yoki boshqa qoidadagi nuqsonning natijasi bo'lsa, uni keyinroq hal qilish yo'lini topishingiz kerak. Shuningdek, yuqoridagi muammoning manbayi tashqaridan yordamning yetishmasligi bo'lishi mumkin. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik o'quvchilarning ota-onalar hayotlari davomida chet tilini bilmaydilar, shuning uchun ular maktab davrida ushbu fanga unchalik ahamiyat bermaydilar. Asosan ona tili va adabiyotidan dars beradigan fan o'qituvchilari "Ular ona tilini bilishmaydi, chet tilini qanday o'rganishadi?!" degan iborani tez-tez takrorlaydilar. Keyin bolalar boshqa tillarni o'rganish istagini yo'qotadilar, o'z bilimsizliklariga bahona topadilar. Ota- onalar va o'qituvchilar bolaning chet tillarini o'rganish istagini rag'batlantirishlari va qo'llab-quvvatlashlari kerak, shu bilan birga ularning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatdagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy vaziyatdagi o'zgarishlarga moslashish imkoniyatlarini kengaytirish uchun muhimligini doimiy ravishda uqtirib borishlari zarur.

Chet tilini o'rganishda ta'lim va amaliy qiyinchiliklar ham paydo bo'ladi. O'quvchilarining turli bilim darajasi qisqa vaqt ichida mashg'ulotlarda kerakli natijaga erishishga imkon bermaydi. Ba'zi talabalar ta'limning boshlang'ich bosqichidan o'rta darajaga minimal til tayyorgarligi bilan o'tadilar. Bunday o'quvchilarga ko'p vaqtni sinfda berish butun jarayonni sekinlashtirishni anglatadi,

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

chunki siz bilganingizdek, o'qituvchining ish dasturi bor, unga muvofiq u mashg'ulotlarni rejalashtirishi kerak. Qolgan talabalarda istakni uyg'otish qiyin, ammo mumkin. Asosiysi, yondashuvni topish, masalan, bolaning shaxsiy manfaatlariga e'tibor berish va hokazo.

Tajriba shuni ko'rsatadiki, nutq faoliyati turlarini o'rgatishda talabalar etarli ko'nikmaga ega emaslar. Har qanday tilda muloqot qilish leksik va grammatik birliklardan ongli ravishda foydalanishni o'z ichiga oladi, chunki ikkita komponent va bir-birini to'ldiruvchi lingvistik asoslar bo'lmaganda to'liq aloqa qilish mumkin emas.

So'zlarni va grammatika qoidalarini yodlash har qanday tilni o'rganishning asosidir, lekin siz uyg'unlikni ham bilishingiz kerak, bu esa ancha qiyin. Masalan, dialogni o'rgatishda biz adekvat nutq formulalaridan, klishe'lardan, alohida so'zlarda emas, balki bir butun sifatida yodlanishi kerak bo'lgan iboralardan foydalanamiz, chunki bir tilning konstruksiyalari o'rganilayotgan chet tilining konstruksiyalari bilan mos kelmasligi mumkin.

Bundan tashqari, talabalar chet tilida fikrlash qobiliyatiga ega emaslar. O'z fikrlarini ifodalash uchun talabalar birinchi navbatda o'zbekcha iborani tuzadilar, so'ngra to'g'ri grammatik qurilishni qurishga harakat qilib, inglizcha so'zlarni almashtiradilar. Shu sababli leksik, grammatik, stilistik xatolar yuzaga keladi, nutqda duduqlanish va kechikishlar paydo bo'ladi. Boshqa tilda fikrlashni o'rganish uchun tez-tez mashq qilish, mavzuni aqliy tasavvur qilish va uni tezda ifodalash kerak, lekin o'zbek tilida emas, balki darhol ingliz tilida.

XULOSA

Biz o'zbekcha so'zlarni chet el (ingliz, nemis, fransuz va boshqalar) bilan qanchalik tez-tez almashtirsak, nutqimiz shunchalik ravon va ishonchli bo'ladi.

Albatta, bu muammolardan tashqari yana bir qancha muammolar ham bor. Bu esa chet tillarini o'qitish tizimini jiddiy takomillashtirishga, passiv o'rganishning eski stereotiplarini yo'q qilishga, o'quvchilarni fikrlashga, o'qituvchi bilan birgalikda murakkab hayotiy savollarga javob izlashga majbur qiladi. Bu masalada talabalarni rag'batlantirishdan tashqari, taklif etilayotgan o'quv materiallarining dolzarbligi va jozibadorligi, shuningdek, o'qituvchining kasbiy va ishbilarmonlik malakasi muhim rol o'ynaydi.

Dastlabki bosqichda talabalarining qiziqishi, qoida tariqasida, juda yuqori bo'lib, o'qituvchi oldida eng yangi o'quv qo'llanmalari va tegishli qo'shimcha materiallarni

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th Dec., 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

keng jalb qilish, shuningdek, talabalar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni rag'batlantiradigan zamonaviy usullardan foydalanish orqali uni saqlab qolish vazifasi turibdi. Zamonaviy pedagog ushbu vazifani sidqidildan bajarishi lozim.

REFERENCES

1. Jalolov J. Chet tili o'qitish metodikasi. – Toshkent 2012: – 48-bet.
2. Johnson, K. E. The Sociocultural Turn and Its Challenges for Second Language Teacher Education. TESOL Quarterly – London 006: – 235- bet.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London. 2001
4. Низаева Л. Ф. Коммуникативная компетенция : сущность и компонентный состав Молодой ученый. – 2016.
5. Психологическое консультирование : теория и практика : учеб. пособие для студентов вузов Н. Д. Линде.
6. Щукин, А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам А.Н. Щукин – М. : Филоматис, 2008.

